

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

THE STATE POLICY OF UKRAINE IN SPHERE OF COMBATING CORRUPTION

Галуцько В.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії та теорії держави і права
Херсонського державного університету*

У статті визначено, що державна політика в сфері боротьби з корупцією є важливим аспектом забезпечення національної безпеки нашої країни. У цих умовах протидія корупції виступає найпершим завданням, успішне виконання якого сприятиме розбудові дійсно правової держави. Прийняття антикорупційного законодавства та правильний механізм його застосування призведе до усунення цього негативного явища.

Ключові слова: корупція, боротьба з корупцією, захист прав і свободи людини, корумпованість, антикорупційне законодавство.

В статье определено, что государственная политика в сфере борьбы с коррупцией является важным аспектом обеспечения национальной безопасности нашей страны. В этих условиях борьба с коррупцией выступает первым заданием, успешное завершение которого будет способствовать развитию подлинно правового государства. Принятие антикоррупционного законодательства и правильный механизм его осуществления приведет к ликвидации этого негативного явления.

Ключевые слова: коррупция, борьба с коррупцией; защита прав и свободы человека; коррумпированность, антикоррупционное законодательство.

In article that State policy in sphere of combating corruption is an important aspect of ensuring national security of our country. In these conditions of counteraction of corruption acts first, successful completion of which will contribute to development of a truly constitutional State. The adoption of anti-corruption legislation and correct mechanism of its application will lead to Elimination of this negative phenomenon.

Key words: corruption, fight against corruption, protection of rights and freedom of person, corruption, anti-corruption legislation.

Актуальність теми. Серед деструктивних явищ, які потребують комплексної протидії з боку суспільства, значне місце посідає корупція, яка останнім часом набула значного поширення в Україні, збільшилися форми її проявів на сучасному етапі в процесі становлення і розвитку як економічної, так і політичної системи, навіть морально-етичний бік життя піддався суттєвому впливу корупційних відносин. Корупція постійно видозмінюється, розвивається, пристосовується до нових умов, безжалісно руйнує демократичні засади побудови суспільства, перероджує державний апарат, порушує принцип рівності громадян та юридичних осіб перед законом, активізує організовану злочинність та завдає нищівного удару по інтеграційним процесам у світі. При цьому негативним чинником у протидії корупції є нестабільність національного антикорупційного законодавства. Корупція викривляє ціннісні орієнтації, перешкоджає нормальному функціонуванню органів державної влади та державного апарату в цілому. На сьогодні одним із найбільш негативних наслідків корупції в Україні є те, що нею вражені й органи, які покликані протидіяти. Негативним наслідком розвитку корупційної ситуації стало сприйняття України у світі, як корумпованої держави, керівництво якої не здатне забезпечити в повному обсязі права і свободи людини, суттєве зменшення іноземних інвестицій в економіку країни та віднесення нашої країни до групи держав із високим рівнем впливу корупції на суспільні відносини. Тому підвищення тиску на ко-

рупцію з боку правоохоронних органів, активізація загальнодержавної антикорупційної політики свідчить про фактичне визнання боротьби з корупцією важливим аспектом забезпечення національної безпеки нашої країни. В таких умовах протидія корупції виступає найпершим завданням, успішне виконання якого сприятиме розбудові дійсно правової держави.

Зважаючи на те, що останнім часом відбулося значне удосконалення законодавства України антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією та спеціальну антикорупційну програму, запроваджено систематичне проведення організаційних заходів із питань протидії корупції тощо, проблема механізму реалізації цих законів майже не висвітлена у науковій літературі і знаходиться в стані досліджень.

Метою наукової статті є дослідження та обґрунтування особливостей правового регламентування такого правового явища, як адміністративно-правовий механізм протидії корупції в Україні.

Значний внесок у дослідження проблем протидії корупції, особливо це стосується кримінально-правового аспекту, а саме, розмежування корупційного правопорушення як адміністративного проступку та як злочину, зробили такі вчені: Л.В. Багрій-Шахматов, В.М. Гарашук, Д.Г. Заброта, О.Г. Кальман, З.Р. Кисіль, М.В. Маринюк, О.А. Мартиненко, М.І. Мельник, Ю.П. Мірошник, О.П. Нагорний, Є.В. Невмержицький, С.С. Рогульський, О.В. Ткаченко, Р.М. Тучак, С.А. Шалгунова тощо. В сфері

дослідження понять корупції, а також корупційного діяння як комплексного поняття – М.І. Мельник, М.І. Камлик, А.І. Редька, М.І. Хавронюк.

Виклад основного матеріалу. Актуальність вивчення та боротьби з корупцією зумовлена її впливом на суспільні відносини, негативними наслідками, яких вона завдає державі, обмежує гарантовані Конституцією України права і свободи людини. У статті 3 встановлено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Забезпечення прав і свобод людини означає, насамперед, їх захист від зловживань публічної влади. Влада не є чимось відокремленим від суспільства. Використання особами повноважень, наданих їм державою, у своїх власних інтересах або в інтересах свого оточення, порушує загальні принципи моралі й справедливості, посягає на інтереси інших людей, породжує соціальну напругу та підвищує конфліктність влади й народу, те, що декілька років тому здавалося неможливим, сьогодні стало реальністю, яка негативно впливає на всі сторони життя України. Корупція – складне анти-соціальне явище. Багато століть вона «супроводжує» економічний і культурний розвиток усіх країн світу. Вона вивчається в усіх країнах, незалежно від рівня розвитку держави та стану забезпеченості державних службовців. Так, якщо проаналізувати роботи таких науковців, як Джозефу ла Паломбала, Елемера Генікса та Андраша Шайо [2], Д. Бейлі [3], Д. Най [4], Мілера Вільяма [5] та порівняти наукові підходи вчених нашої країни з підходами іноземних учених до розуміння та тлумачення поняття «корупція», то бачимо, що є багато схожих рис, які характерні для всіх країн світу. Масштаби і наслідки процесів корупційності в усіх державах світу вимагають від відповідних державних і міжнародних установ та організацій постійного і поглибленого аналізу її причин із метою нейтралізації та розробки заходів щодо подолання. А.Й. Француз наголошує, що основна загроза корупції полягає в руйнації політичної системи. Коли держава не виконує своїх функцій, не дотримуються принципи законності та верховенства права, коли інтереси окремих осіб панують над інтересами суспільства і держави, тоді стрімко падає рівень довіри громадян до влади та держави, настає так звана «криза легітимності» і внаслідок цього руйнується політична система, заснована на праві, зв'язках між державою і суспільством [6]. З цього приводу М.І. Мельник зазначає, що вивчення проблеми корупції потребує визначення сутності цього явища та його обов'язкових складових елементів. Дослідження корупції можливе не тільки як категорії правової та юридичної, а і як категорії соціальної, політичної, філософської, що дасть змогу визначити її місце і роль у соціальних процесах, а також її вплив на розвиток держави та суспільних відносин. Він вважає, що проблема визначення змісту поняття «корупція» має важливе теоретичне і практичне значення. Її розв'язання дає змогу визначитися з правовою сутністю корупції, колом діянь, які охоплюються цим поняттям, відмежуванням корупції

від інших суспільно небезпечних явищ, таких як хабарництво, організована та економічна злочинність тощо, з метою належної юридичної кваліфікації, а також розробки дієвих заходів попередження [7, с. 58]. С.В. Невмержицький зазначає, що корупція належить до тих проблем, які неможливо вирішити у відриві від політичних, економічних і культурних проблем. Антикорупційне законодавство – лише ґрунт, на якому можна проводити докорінні структурні перетворення. Її масштаби, специфіка і детермінанти – наслідок загальних політичних, соціальних та економічних проблем країни. Це реакція на кризу в основних сферах суспільного життя, що виражається у глибокій невідповідності між механізмами управління суспільством і фундаментальними цілями його розвитку [8, с. 4].

У своїх роботах М.І. Мельник проаналізував та зробив аналіз нормативно-правової бази, яка регулює питання протидії корупції в нашій країні, і вважає, що в Україні створена достатня законодавча база для ефективної протидії корупції, у тому числі в частині відповідальності за корупційні правопорушення. Що стосується останньої, то вона передбачає цілий комплекс кримінально-, адміністративно-, цивільно-правових, дисциплінарних та інших заходів, який дозволяє притягнути до того чи іншого виду юридичної відповідальності практично будь-яку посадову особу органів державної влади, яка допустила те чи інше зловживання владою чи посадовим становищем. Таким чином, твердження про те, що відсутність відчутних результатів боротьби з корупцією в нашій державі обумовлюється недосконалістю законодавства про відповідальність за корупційні діяння, не мають під собою достатніх підстав. Проблема полягає не у недосконалості вказаної законодавчої бази, а в її неефективному застосуванні [9, с. 253]. Водночас учений відмічає, що це не означає, що антикорупційне законодавство є абсолютно досконалим і не потребує вдосконалення.

Усвідомлюючи негативну природу та загрозливі наслідки корупції в державі, її постійного поширення та вкорінення в свідомості громадян як норми, держави намагаються боротися, протидіяти та попереджувати корупцію. Водночас проблемою діяльності, що має на меті викорінення або принаймні зменшення проявів корупції, є особливість середовища її існування: вона виникає, розвивається та існує серед державних службовців, які самі й покликані протидіяти та викорінювати корупцію. Тому, як правило, виникає подвійна ситуація, коли особи, які породжують корупцію, мають із нею боротися. За таких умов особливою потребою задля ефективної діяльності із зазначеним суспільним явищем виступає чітке розуміння об'єкта, супроти якого ведеться така діяльність. Тобто нагальним є усвідомлення сутності корупції, її характерних ознак, що надасть можливість розробити дієвий механізм протидії корупції. Незважаючи на те, що спеціально в правоохоронних органах були створені й діяли спеціальні підрозділи внутрішньої безпеки та боротьби з корупцією, результативність їх діяльності залишилася низькою. Так, розглядаючи адміністративно-правові засади діяльності підрозділів даного

управління щодо забезпечення безпеки працівників органів внутрішніх справ, Д.М. Корнієнко визнав доцільність посилення профілактики корупційних проявів серед працівників міліції, надаючи перевагу захисним профілактичним та забезпечувальним засобам, а не примусовим чи каральним [10]. Адже позитивних результатів вони так і не принесли.

За останні роки в Україні у сфері протидії корупції зроблено певні кроки: прийнято спеціальний антикорупційний закон та ряд інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією та спеціальну антикорупційну програму, запроваджено систематичне проведення організаційних заходів із питань протидії корупції тощо. Для протидії корупції в Україні прийнято: постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 563 «Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 1025-р «Про затвердження плану проведення перевірок відповідно до Закону України «Про очищення влади», Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про Національне антикорупційне бюро», постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 118 «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції», Указ Президента України від 16 квітня 2015 року № 217/2015 «Про утворення Національного антикорупційного бюро України», Указ Президента України від 14 жовтня 2014 року № 808/2014 «Про Національну раду з питань антикорупційної політики», наказ Міністерства фінансів України і Міністерства юстиції України від 20.05.2014 року № 586/784/5 «Про затвердження Порядку здійснення логічного та арифметичного контролю декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру». На міжнародному рівні були прийняті такі загальні антикорупційні міжнародно-правові акти, як: 1) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності; 2) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції; 3) Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію; 4) Резолюція 24 (97) про двадцять керівних

принципів боротьби проти корупції; 5) Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку; 6) Європейський кодекс поліцейської етики; 7) Декларація про поліцію.

Однак здійснювані заходи ще не призвели до відчутних позитивних результатів у справі протидії корупції. Це зумовлено низкою політичних, економічних, організаційно-управлінських, правових, ідеологічних, морально-психологічних факторів. До основних із них належать, зокрема, недотримання стратегії протидії корупції, неналежна організація виконання програмних антикорупційних заходів, відсутність політичної волі системно протидіяти корупції та слабкість контролю за антикорупційною діяльністю, у тому числі реалізацією відповідних програм і планів.

Висновки. Отже, антикорупційна політика України повинна стати постійною складовою частиною державної політики. Антикорупційні заходи повинні мати цілісну узгоджену систему правових, організаційних, управлінських заходів, які мають поширюватися на всі сфери діяльності держави та ґрунтуватися на науковому розумінні природи корупції, аналізі причин, що сприяють її існуванню відповідно до розвитку суспільних відносин у державі. Основою антикорупційної політики має бути економічний розвиток держави, що буде підтверджуватися підвищенням рівня життя громадян, та політична стабільність у країні, яка дасть змогу ефективно здійснювати управління країною та прогнозувати й досягати прогнозованих темпів її розвитку. Тому економічний і соціальний розвиток, стабільність у політичних і суспільних відносинах є головними факторами, які повинні вплинути на зменшення рівня корупції. Одним із ключових напрямків антикорупційної політики держави має бути створення умов для негативних наслідків сторонам, які є учасниками корупції, впровадження суспільного несприйняття та осуду корупції у всіх її проявах, а також невідворотність покарання за корупційні діяння незалежно від їх наслідків та суб'єктів корупційних діянь. Ефективна протидія корупції неможлива також без глибокого та послідовного наукового забезпечення, передусім, без об'єктивного аналізу факторів корупції та реальної оцінки здійснюваних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради 28 червня 1996р.: [із змінами, внесеними згідно із Законом України № 2222-IV від 8 грудня 2004 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Політична корупція перехідної доби / Пер. з англійської / За ред. С. Коткіна та А. Шайо. – К.: «К. І. С.», 2004. – 440 с.
3. Political corruption: A hand book. – Ed by Heldenheimer A.J. Oxford. Transaction. – 1985. – P. 15.
4. Nye J. Corruption and political development: a cost-benefit analysis // American Political Science. – 1967. – № 12 (61). – P. 417.
5. Мілер В., Гределанд О., Кошечкіна Т.. Звичаєва корупція? Громадяни та уряд у посткомуністичній Європі / Д. Складенко (пер.). – К.: Видавництво «К. І. С.», 2004. – 328 с.
6. Француз А.І. Правові аспекти боротьби з корупцією у контексті становлення політичної системи сучасної України // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С.14–19.
7. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.
8. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичний феномен: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Є.В. Невмержицький; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. – Київ, 2009. – 34 с.
9. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія / М.І. Мельник. – К.: Атіка, 2001. – 304 с.
10. Корнієнко Д.М. Адміністративно-правові засади діяльності підрозділів внутрішньої безпеки щодо забезпечення безпеки працівників органів внутрішніх справ: автореф. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Д.М. Корнієнко; ХНУВС. – Х., 2011. – 20 с.